

συγγρ. αναφέρεται στον «anonymous poet of the Akathistos». Η άποψη του Θ. Ε. Δετοράκη είναι ότι ο δημιουργός του ύμνου είναι ο Κοσμάς ο Μελωδός⁶. – Στη σ. 58 (σημ. 121) ο συγγραφέας αναφέρεται στις θεωρίες της σχολής του Ν. Β. Τωμαδάκη, τις οποίες δεν υιοθετεί, χωρίς αναφορά στο έργο του: «Η βυζαντινή υμνογραφία και ποίησις, ήτοι εισαγωγή εις την βυζαντινήν Φιλολογίαν, εν Αθήναις 1965» και χωρίς να σχολιάζει τη διαφορετική άποψη. – Επίσης στις σημ. 180 και 122 ο συγγραφέας παραπέμπει στα λήμματα: «Εφραίμ Σύρος» και «Χώναι» στο Ο.Δ.Β. χωρίς να αναφέρει τους συγγραφείς που τα υπογράφουν οι οποίοι είναι: ο Β. Baldwin, η Nancy Petterson-Sevcenko και ο Clive F. W. Foss.

Η σύνθεση του Μ. Lauxtermann αποτελεί μια ενδιαφέρουσα μελέτη, η οποία, όπως και ο ίδιος τονίζει στην εισαγωγή του (σ. 18), έχει επηρεασθεί από τις μελέτες των Ρ. Maas, Μ. J. Jeffreys και J. Koder. Ο Μ. Lauxtermann προσεγγίζει το θέμα του με μέθοδο και επιχειρεί μία εις βάθος ανάλυση στα συστατικά στοιχεία του πολιτικού στίχου που πλαισιώνεται από στατιστικές μετρήσεις με σκοπό την αναγωγή των αρχών του στίχου αυτού σε παλαιότερα τονικά μέτρα. Θα λέγαμε ότι η μελέτη του Μ. Lauxtermann αποτελεί ένα σημαντικό συμπλήρωμα στο κύκνειο άσμα του Α. Kazhdan, *A History of Byzantine Literature (650-850)* (σε συνεργασία με τους Lee Sherry-Christine Angelidi) [Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών, Ερευνητική Βιβλιοθήκη 2], σσ. 447, Αθήνα 1997⁷.

Δημήτρης Φ. Κουρμπέτης

Demetrios G. Letsios, *Νόμος Ποδίων Ναυτικός / Das Seegesetz der Rhodier. Untersuchungen zu Seerecht und Handelsschiffahrt in Byzanz*, Ρόδος 1996, σσ. 294.

Ο τόμος εγκαινιάζει τη νέα επιστημονική σειρά «*Δημοσιεύματα Ναυτικού Δικαίου / Veröffentlichungen zum Schifffahrtsrecht*» (αρ. 1) του Ινστιτούτου Αιγαίου του Δικαίου της Θάλασσας και του Ναυτικού Δικαίου, που έχει ιδρυθεί στη Ρόδο, και προλογίζεται από την επιμελήτρια της έκδοσης Αλίκη Κιάντου-Παμπούκη και το γνωστό Βυζαντινολόγο του Πανεπιστημίου της Βιέννης Johannes Koder. Τα τέσσερα βασικά του κεφάλαια (Entstehungsperiode

6. Για τη δημιουργία του Ακάθιστου Ύμνου βλ. ενδεικτικά Θ. Ε. Δετοράκης, *Ο Ακάθιστος Ύμνος» και τα προβλήματά του*, Αθήνα 1993, όπου και σχετική βιβλιογραφία.

7. Βλ. τη βιβλιοπαρουσίαση της Σοφίας Πατούρα στην εφημερίδα «Το Βήμα» 5/12/1999, στ. 15.51.

der Sammlung/Handelsschiffahrt und Seehandel / Die Rechtsgrundsätze des Nomos Rhodion Nautikos / Überblick über die rechtshistorische Entwicklung), χωρίζονται σε έντεκα εν συνόλω υποκεφάλαια με αναλυτική εξέταση διαφόρων πτυχών του θέματος, ενώ επιτάσσονται δύο παραρτήματα και αναλυτικά ευρετήρια.

Ο συγγραφέας, δόκιμος βυζαντινολόγος, πρόξενος σήμερα της Ελλάδος στην Αυστρία (Βιέννη), προβαίνει σε ενδελεχή ανάλυση του «*Νόμου Ροδίων Ναυτικού*», της σπουδαίας αυτής συλλογής διατάξεων ναυτικού δικαίου, με ποικίλες πληροφορίες για τη λειτουργία των θαλασσιών εμπορικών επιχειρήσεων της εποχής περίπου 600 - περίπου 800 μ.Χ. που διασώζεται σε τρία τμήματα και συνέχισε να ισχύει στην Ευρώπη ως τα νεότερα χρόνια (βλ. την ανάλυση του Η. Kreller, «*Lex Rhodia. Untersuchungen zur Quellengeschichte des römischen Seerechtes*», *Zeitschrift für das gesamte Handelsrecht und Konkursrecht*, τόμ. 85, 1921, σσ. 257-267, πρβλ. Ι. Καραγιαννόπουλος, *Πηγαί βυζαντινής ιστορίας*, ε' έκδοση, Θεσσαλονίκη 1987, αρ. 211). Έχει εκδοθεί από τον W. Ashburner (*The Rhodian Sea Law*, Oxford 1909, ανατύπ. Aalen 1976) και από τους Ι. και Π. Ζέππο (*Jus graeco-romanum*, τόμ. Β', Αθήνα 1931, ανατύπ. 1962, σσ. 91-103) και έχει μεταφραστεί στα ρωσικά με σχόλια από τον Μ. Ja Sjuzjumov («*Morskojzakon*», στο περιοδ. *Antičnaja drevnost i srednie veka* 6, 1969, σσ. 3-54).

Θεματολογικά, η συλλογή ανάγεται σε παλαιά διατάγματα που είχαν θεσπίσει οι Ρωμαίοι αυτοκράτορες Αδριανός, Λούκιος, Τιβέριος και Σεπτίμιος Σεβήρος, όπως εξάλλου αναγράφεται και στον τίτλο της, και τα οποία είχαν καταγραφεί στον «Πανδέκτη» και τις «Νεαρές» της ιουστινιάνειας νομοθεσίας του βου αιώνα. Αν και η ακριβής χρονολόγηση του έργου δεν είναι δυνατή (αόριστα προτάθηκε η μεγάλη περίοδος c. 600 - c. 800: πρβλ. G. Ostrogorsky, *Ιστορία βυζαντινού κράτους*, τόμ. Α', Αθήνα 1978, ανατ. 1997, σ. 158 σημ. 18 με μνεία του προλόγου του Ashburner, σ. cxii), παλαιότερα εκφράστηκε η άποψη περί απόδοσής του στους Ισαύρους αυτοκράτορες, με κοινά στοιχεία περιεχομένου και γλώσσας (βλ. K. E. Zacharia von Lingenthal, *Geschichte des griechisch--römischen Rechts*, γ' έκδοση, Berlin 1892, ανατύπ. Aalen 1955, σσ. 313-319, ιδίως 316, πρβλ. Ostrogorsky, *ό.π.*, σσ. 248-249 σημ. 18), σήμερα όμως οι περισσότεροι ειδικοί μελετητές του βυζαντινού Δικαίου πιστεύουν ότι πιθανόν εκδόθηκε περί τα τέλη του 7ου ή αρχές του 8ου αιώνα, ίσως επί βασιλείας του Ιουστινιανού Β' του Ρινόμητου (685-695 και 705-711) (βλ. L. Burgmann, «*Rhodian Sea Law*», στον A. Kazhdan, *The Oxford dictionary of Byzantium*, New York - Oxford 1991, σ. 1792, P. Pieler, στον H. Hunger, *Βυζαντινή λογοτεχνία*, τομ. Γ', Αθήνα 1994, σσ. 319-320, πρβλ. J. Karayannopoulos - G. Weiss, *Quellenkunde zur Geschichte von*

Byzanz, Wiesbaden 1982, αρ. 192), αν και πρόσφατα ο Σπ. Τρωιάνος (*Οι πηγές του βυζαντινού δικαίου*, β' έκδοση, Αθήνα-Κομοτηνή 1999, σσ. 123-125, ιδίως 124), γράφει ότι «με βάση το περιεχόμενο των ρυθμίσεων, ιδίως μάλιστα των ποινικών, αλλά και το ύφος των σχετικών κειμένων, μπορεί ευπρόσωπα να υποστηριχθεί, ότι η συλλογή καταρτίστηκε μετά το «Γεωργικό Νόμο», πιθανότατα δε μετά και την Εκλογή (των Ισαύρων)».

Στη σημαντική αυτή μονογραφία του ο Δ. Λέτσιος προβάλλει και συζητεί όλα τα σημαντικά προβλήματα γύρω από το έργο, τη χρονολόγησή του και τη μεγάλη επίδραση που άσκησε στη μεταγενέστερη νομολογία, βασισμένος σε μια πλούσια βιβλιογραφία πηγών και βοηθημάτων (σσ. 15-37). Ελπίζεται ότι το «Ινστιτούτο Αιγαίου» θα προβεί και σε ελληνική της έκδοση, για να καταστεί ευρύτερα γνωστή και στην Ελλάδα.

Α. Σαββίδης

Μιχαήλ Κριτοβούλου (ιστορικού της Αλώσεως), *Βυζαντίου Άλωσις (Ξυγγραφή ιστοριών Α' 17,1-72,3)*, πρόλογος - εισαγωγικό μελέτημα για τον Μ. Κριτόβουλο - απόδοση κειμένου - πρόσθετα στοιχεία: Φάνης Καλαϊτζάκης, Αθήνα, εκδόσεις Δημιουργία, 1999, σσ. 191.

Ο τόμος αυτός συμπεριλαμβάνεται στη σειρά «*Μελέτες για τη βυζαντινή και μεταβυζαντινή ελληνική ιστορία*» (αρ. 19) των εκδόσεων Δημιουργία και ακολουθεί την έκδοση - νεοελληνική απόδοση του σχετικού με την Άλωση του 1453 αποσπάσματος από τις «Αποδείξεις ιστοριών» του Λαονίκου Χαλκοκονδύλη από τον Ν. Νικολούδη (βλ. σχετικά *Βυζαντινά* 18, 1998, σ. 349). Προσεχώς στα πλαίσια της ίδιας σειράς προγραμματίζονται και τα αντίστοιχα κείμενα των Γεωργίου Σφραντζή και Δούκα (για τα οποία βλ. πρόχειρα τη χρηστική νεοελληνική απόδοση [«μετάφραση», sic] των Βασ. Πελασγίτη και Γ. Κορδά, με πρόλογο του Απ. Δασκαλάκη, Φραντζή-Δούκα, *Το Χρονικό της Αλώσεως*, εκδ. Πάπυρος Press, Αθήνα 1971).

Ο Μιχαήλ Κριτόβουλος (η σχετική μ' αυτόν βιβλιογραφία στον Η. Hunger, *Βυζαντινή λογοτεχνία*, Β', Αθήνα 1992, σσ. 359-364, ιδίως 363-364), αριστοκρατικής καταγωγής χρονικογράφος του 15ου αιώνα με καταγωγή από την Ίμβρο (περίπου 1400 - περίπου 1468), συγκαταλέγεται (μαζί με τους Σφραντζή, Δούκα και Χαλκοκονδύλη) στις τέσσερις κύριες αφηγηματικές πηγές για την Άλωση του 1453. Στο έργο του «*Ξυγγραφή ιστοριών*», κατά μίμηση του αρχαιοπρεπούς ύφους του Θουκυδίδη, εξετάζει σε πέντε βιβλία την περίοδο 1451-1467 μ.Χ. Το έργο είναι αφιερωμένο στον Οθωμανό κατακτητή της Πόλης, σουλτάνο Μωάμεθ Β' τον «Πορθητή» (1451-1481), του οποίου ο